
Pensjonskasse eller KLP

«Nye Fjell kommune»

Agenda

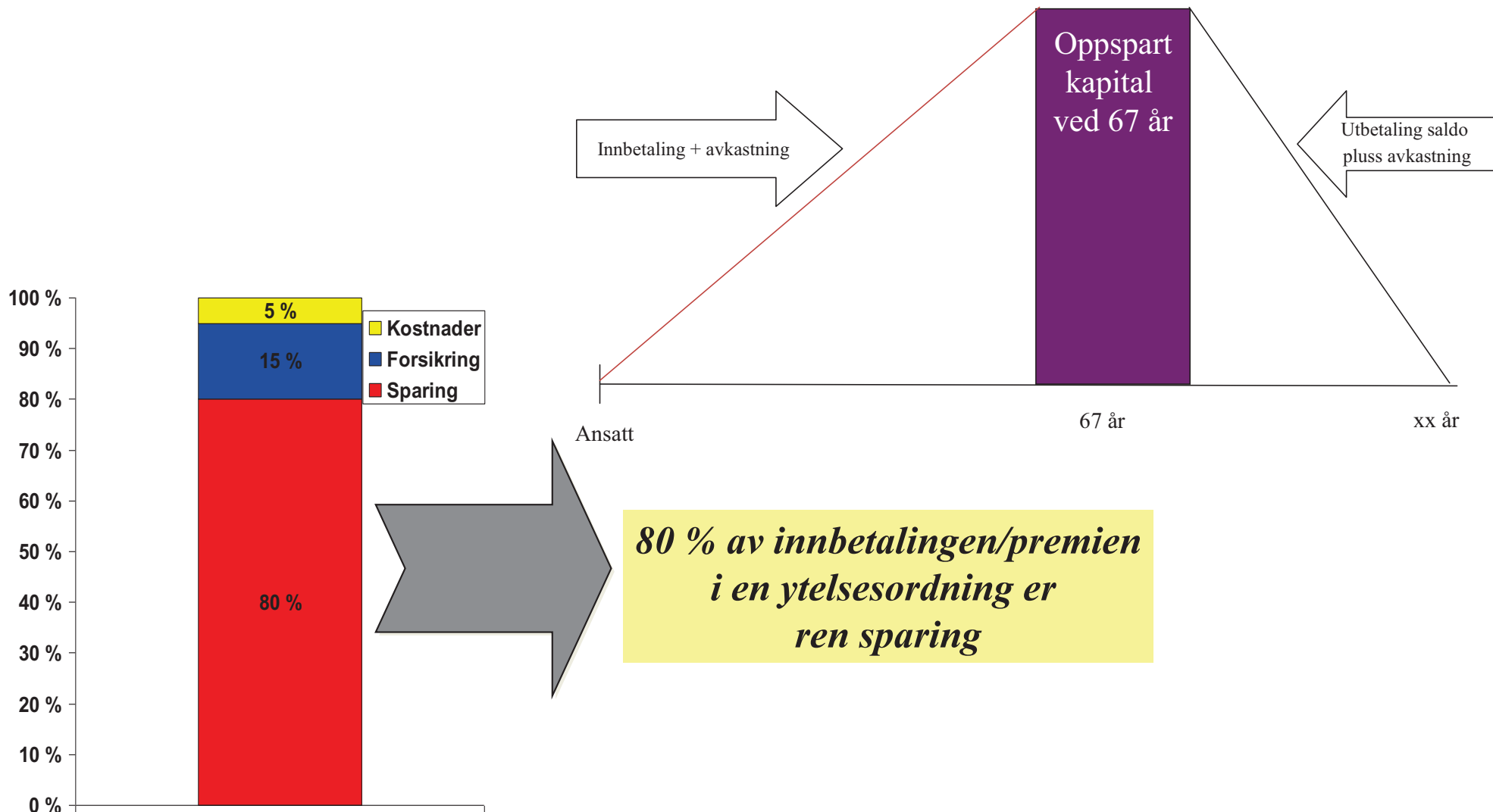
- FKP sammenlignet med KLP
  - Sikre medlemmenes verdier
  - Effekter på premie og pensjonskostnader
  - Sammenligning av kommunene
- FKP konkurransedyktig leverandør innen kommunale pensjonsordninger
  - Full kontroll med egen pensjonskasse
  - Nærhet, tilstedeværelse og kompetanse
  - Like solid som KLP
  - Kapitalforvaltning og finansiell risiko
  - Driftskostnader
  - Forsikringsrisiko – egen risiko eller del av et større felleskap
- Flytting av kommunale pensjonsordninger
  - Rettigheter og kostnader

- Uavhengig av om kommunens pensjonsordning forvaltes av FKP eller KLP er det viktig at:
  - Riktig pensjons utbetales på riktig tid
  - Det ytes god service og tilgjengelighet
  - Avsetninger til fremtidig pensjoner er avsatt etter gjeldene regelverk
  - Avsetningene forvaltes forsvarlig
- FKP og KLP var underlagt samme regelverk på de fleste områder frem til 2016
  - Dog strengere avsetningskrav for kommunale pensjonskasser
  - Fom 2016 er KLP underlagt Solvens II
- FKP er minst like solid som KLP
  - Gode retningslinjer, robust strategi, god risikostyring og kontroll vil redusere sannsynligheten for å komme i en situasjon hvor pensjonskassen må ekstraordinært egenkapital eller legges ned (overføres KLP)

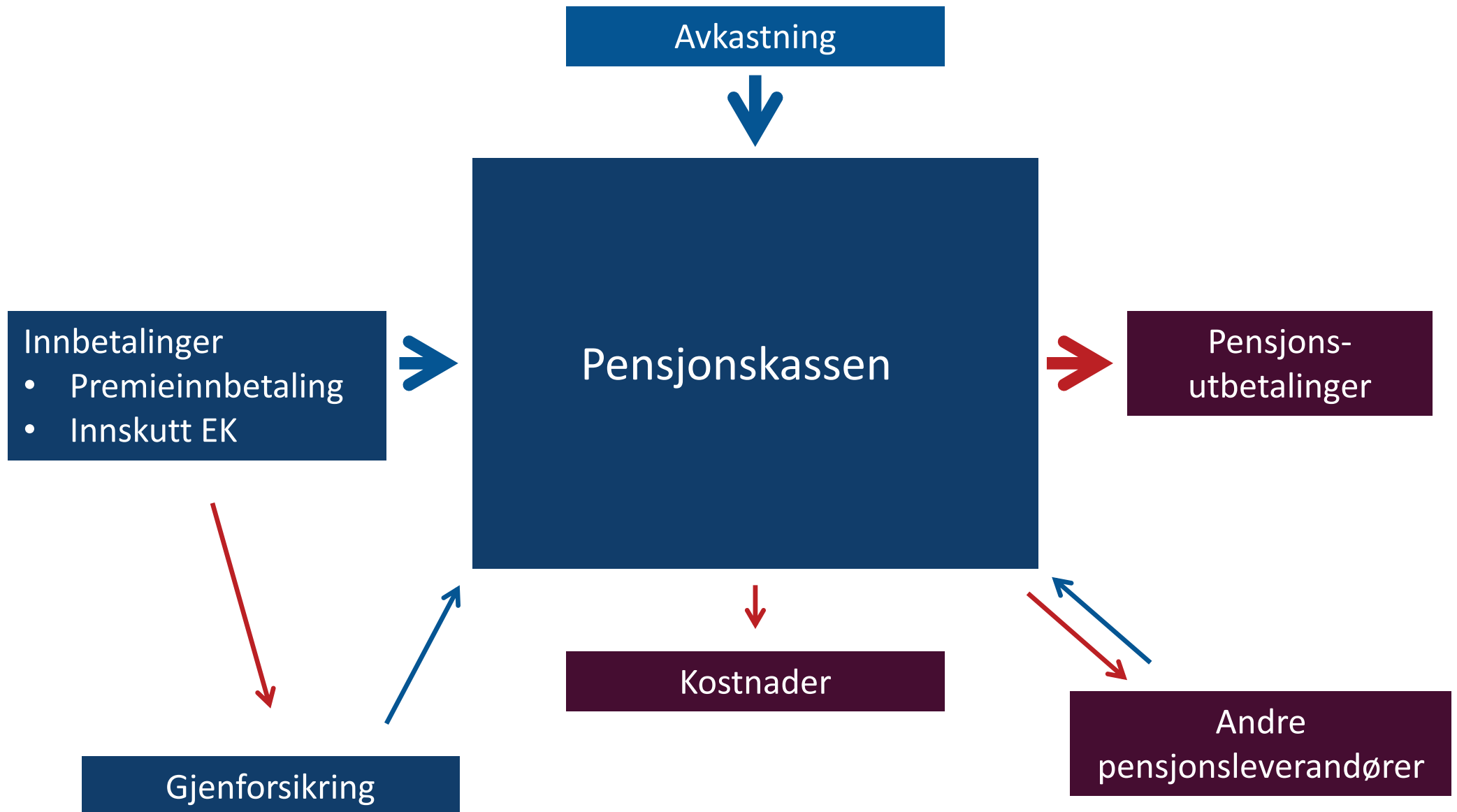
- Om pensjonsordningen forvaltes av KLP eller egen pensjonskasse har ingen økonomisk betydning for pensjonen til medlemmene
  - Sett bort fra eventuelle medlemsfordeler i KLP
  - Pensjonen til den enkelte er bestemt av lover og tariff, som er uavhengig av pensjonsleverandør
- Økonomiske konsekvenser for en kommune:
  - Premieutjevning eller ikke
  - Delta i et større risikofellesskap eller stå for egen risiko og mulighet til å påvirke denne
  - Forvalte egne pensjonsmidler eller la KLP forvalte midlene – økte muligheter for reduserte pensjonskostnader gjennom eget ansvar for kapitalforvaltningen
  - Være med å bestemme fordelingen av overskuddet – herunder oppbygging og bruk av bufferkapital
  - Mulighet til å tilpasse kommunens behov
- Service og HR konsekvenser
  - Nærhet til pensjonsleverandøren
  - Viktig med god kompetanse og gode samarbeidspartnere
  - Tiltak for å beholde ansatte i arbeid har positiv effekt på pensjonskostnadene

Generelt er det viktig å vite at pensjon først og fremst er sparing, og det hele er egentlig ganske enkelt ....

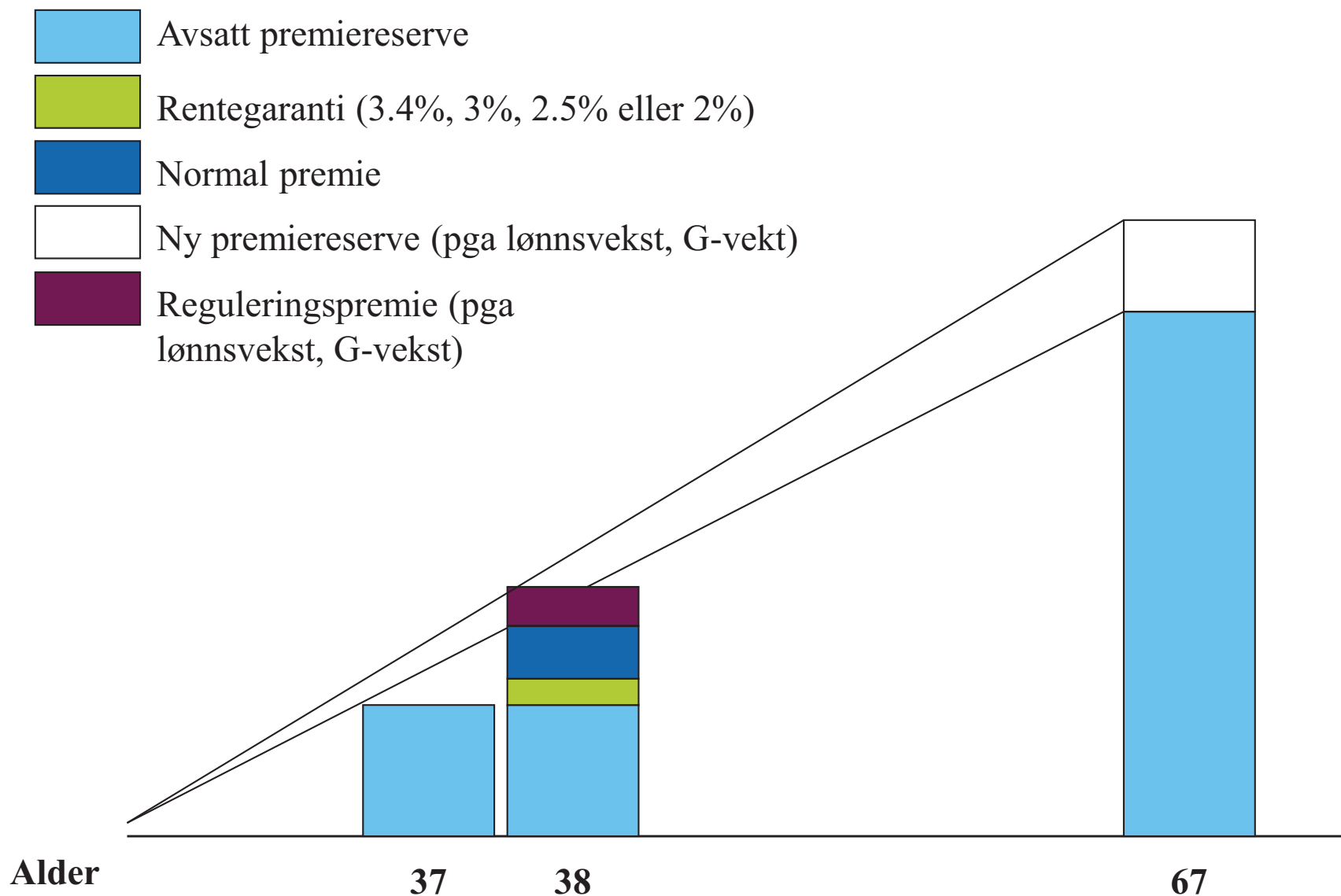
... man sparer penger som skal gå til fremtidig forbruk => mengden avsatt og avkastningen er viktig for nivået på pensjonen og kostnadene

Pensjonskassen - Lukket system

Premie - Premiereserve

- Normal premien og premiereserven per medlem avhenger hovedsakelig av:
  - Pensjonsgivende inntekt, alder (tjenestetid), kjønn og deltid

Normal premie

Beregnes av aktuar basert på tariff fastsatt av styret

- Med utjevning beregnes en total normalpremie (summen av alle normale premier) som divideres med pensjonsgrunnlaget
  - Reguleringspremien fordeles med hensyn til premiereserven (tilhørende hver kommune)
- Reguleringspremien tilsvarer økning i premiereserven grunnet endring av pensjonsgivende inntekt og folketrygdens grunnbeløp
- KLP og pensjonskassene bruker tilnærmet lik beregningsgrunnlag/tariff. Tariffen på alderspensjon, K2013 med marginer, som brukes er en minimums tariff fastsatt av Finanstilsynet og anses som relativt streng.
  - Det er forskjeller i tariffene på uførhet, dermed kan man ikke sammenligne risikoresultatene mot hverandre

Utjevning eller ikke

Demografi – per 2015

- Hva er det som påvirker premieberegningene
  - Pensjonsgrunnlaget
    - Høyere pensjonsgrunnlag -> mindre andel fra folketrygden og større andel av pensjonsordningen
  - Kjønn
    - Kvinner lever i snitt 3-4 år lengre enn menn
  - Alder (tjenestetid)
    - Høyere alder (tjenestetid) -> høyere reservekrav
  - Deltid
    - To medlemmer med samme lønn, men en jobber deltid -> den med deltid får høyere pensjon

	KLP Fellesordning	Fjell kommune	Sund kommune	Øygarden kommune	(Vektet) Effekt
Gjennomsnittsalder	43.5	42.26	42.88	43.48	42.61
Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag	317 797	318 102	308 050	334 065	319 024
Gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag per årsverk	454 622	454 886	440 346	462 931	453 435
Gjennomsnittlig aktuell stillingsprosent	69.90 %	69.93 %	69.96 %	72.16 %	70.35 %
Uføreandel	10.62 %	8.44 %	10.09 %	9.75 %	9.02 %
Uføre årsverk	9.29 %		8.95 %	8.91 %	
Kvinneandel	75.02 %	82.00 %	88.05 %	80.84 %	83.01 %
Total pensjonsmidler		936	362	336	1 634
Antall aktive	291 141	1 572	519	475	2 566

Premie 2017 – kommuner i KLP

Med utjevning – samtlige poster er omregnet til % av PG

Normal premie 2017	Fjell	KLP	Fjell**	KLP**
Forsikringspremie inkl adm tillegg	9.23 %	9.45 %	9.23 %	9.45 %
Bruttogaranti	0.10 %	1.40 %	0.10 %	1.40 %
Tidligpensjon (85 år og AFP 65-66)	0.59 %	1.06 %	0.59 %	1.06 %
Reguleringspremie*	3.90 %	3.90 %	5.72 %	5.72 %
Rentegaranti*	0.11 %	0.18 %	0.16 %	0.26 %
* i % av premiereseren			15.80 %	17.89 %
** kun i % av pensjonsgrunnlaget				
Pensjonsgrunnlaget for kun Fjell			79 098 549	89 556 307

← Demografiske effekter

Faktisk innbetalt premie tilsvarer sum premie fratrukket 2% som er arbeidstakers andel og bruk av premiefond, dvs tilordnet overskudd fra kapitalforvaltningen og risikofelleskapet før 2016

Premieutjevning

Premieutjevning med andre kommuner

	Pensjonskasse	KLP	Påvikningsgrad	Konsekvens
Normalpremie	Nei	Ja	Ingen	Stor
Reguleringspremie	Nei	Ja	Ingen	Stor
Bruttogaranti	Nei	Ja	Ingen	Moderat
AFP 65/85-årsreglen	Nei	Ja	Noe	Moderat
AFP 62-64	Nei	Valgfritt	Stor	Moderat
Rentegarantipremie	Nei	Ja	Stor	Liten
Adminstrasjonspremie	Nei	Ja	Noe	Moderat

- Demografi i kommunen bestemmer om det er fordel eller ulempe med premieutjevning i år, men dette er kun et øyeblikksbilde
- Premiekostnaden for de enkelte arbeidstakere skal være kjønns- og aldersnøytral innen kommunal sektor og dette kan oppnås ved fordeling ut fra pensjonsgrunnlaget
  - Men premien beregnes på medlemsnivå, summeres og deretter fordeles på pensjonsgrunnlaget.

Konklusjon på premieutjevning

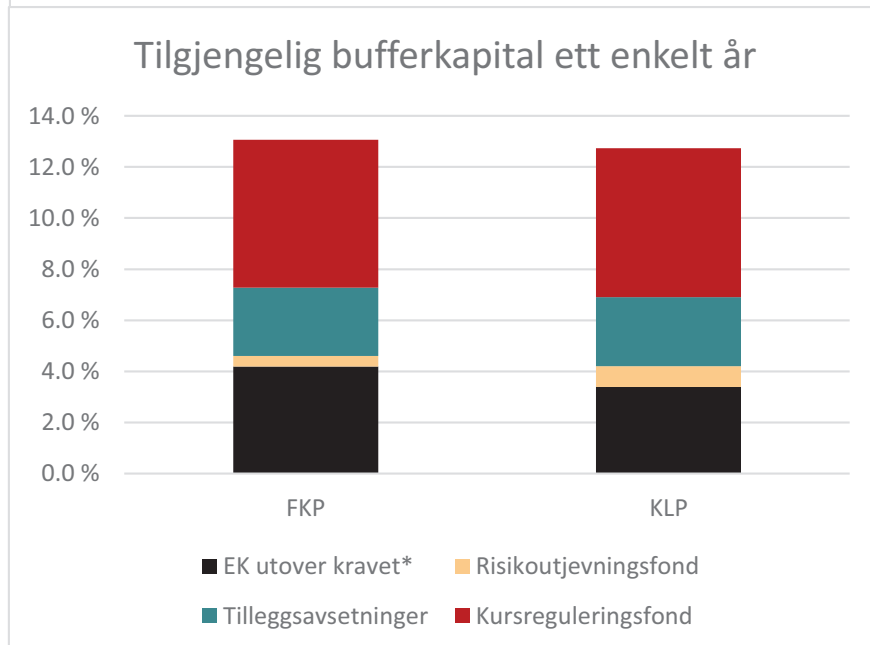
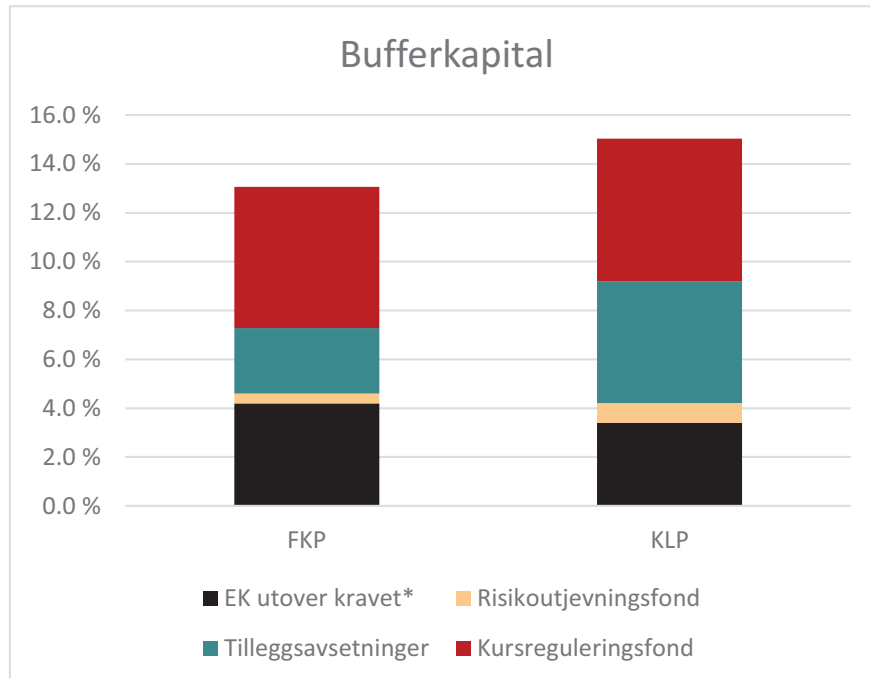
- Per 31.12.2016 er Nye Fjell kommune tjent på å ikke være med i premieutjevningen til KLP
  - Dette er dog et øyeblikksbilde og kan endre seg, effekten er relativt liten
- Demografi bør ikke være grunnlaget for å velge enten FKP eller KLP
  - Mer riktig å fokusere på:
    - Kontroll, nærhet, tilstedeværelse og kompetanse
    - Soliditet
    - Kapitalforvaltning
    - Kostnader

FKP – konkurransedyktig
leverandør på forvaltning av
kommunale pensjonsordninger

Full kontroll med egen pensjonskasse

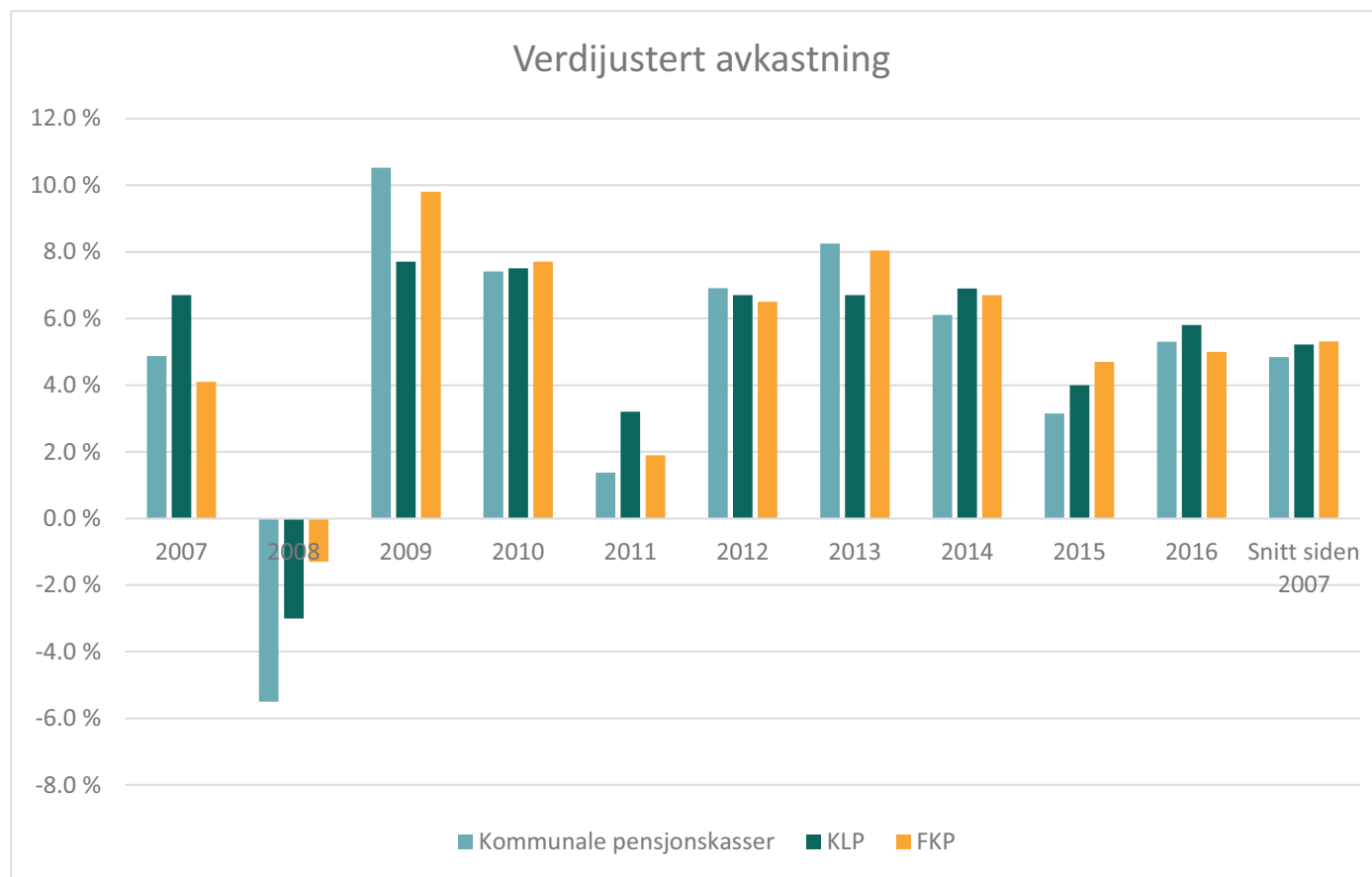
FKP og Fjell kommune har bygd opp kompetanse og erfaring med drift av pensjonskasse

- Mulighet til å tilpasse kapitalforvaltningen etter ønsker og behov fra FKP, kommunen og medlemsbedriftene
- Tilby service og tjenester på fastsatt nivå
- Tilby nærhet og tilstedeværelse for medlemmene – medlemmene kan oppsøke pensjonskassen lokalt
- Styre den årlige overskuddsdelingen med hensyn til å bygge soliditet/buffer eller redusere premieinnbetalingen til kommunen og medlemsbedriftene
- Styre premieinnbetaling og/eller egenkapitalinnskudd
- Økt kompetanse på pensjon i kommunen og hos medlemsbedriftene
  - Økt forståelsen av hvordan pensjonsordningen fungerer gjennom erfaringer fra pensjonskassen og deltagelse i pensjonskassens styret
- Kan innhente ekstern kompetanse etter behov, både innen kapitalforvaltningen og administrasjon/medlemsstøtte
- Som kunde av KLP er det styret i KLP som tar alle beslutningene, hensyntatt alle kunders behov og finansieringsevne (ikke de individuelle kommuners behov)

- KLP har satt av overskudd de siste årene til å bygge egenkapital der FKP har hatt et høyere uttak til premiefond.
- FKP er konkurransedyktige på tilgjengelig buffer et enkelt år

Avkastning siden 2007

Verdijustert avkastning (Prosent)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Snitt siden 2007
Kommunale pensjonskasser	4.9 %	-5.5 %	10.5 %	7.4 %	1.4 %	6.9 %	8.3 %	6.1 %	3.2 %	5.3 %	4.8 %
KLP	6.7 %	-3.0 %	7.7 %	7.5 %	3.2 %	6.7 %	6.7 %	6.9 %	4.0 %	5.8 %	5.2 %
FKP	4.1 %	-1.3 %	9.8 %	7.7 %	1.9 %	6.5 %	8.0 %	6.7 %	4.7 %	5.0 %	5.3 %

Aktiva sammensetning per 31.12.2016

Forventet avkastning

	KLP	Snitt kommunal	FKP
Private equity	0.0%	0.0%	5.5%
Aksjer	20.1%	30.8%	20.7%
Norsk eiendom ubelånt	12.5%	9.4%	8.1%
Obligasjoner	58.5%	59.8%	53.8%
<i>Holdt-til-forfall</i>	26.80%	10.00%	16.49%
Pengemarked	8.9%	0.0%	11.9%
<i>Sum</i>	100.0%	100.0%	100.0%

<i>Forventet årlig avkastning</i>	3.6 %	3.8 %	3.7 %
<i>Risiko</i>	4.9 %	6.8 %	6.2 %

- KLP har høy andel HTF (27% av totalporteføljen) som oppnådde en avkastning på 4.3% i 2016, tilsvarende tall for KKP er henholdsvis (17% og 4.5%)
- Aktiva sammensetningen for gjennomsnittlig kommunal pensjonskasse er per 31.12.16

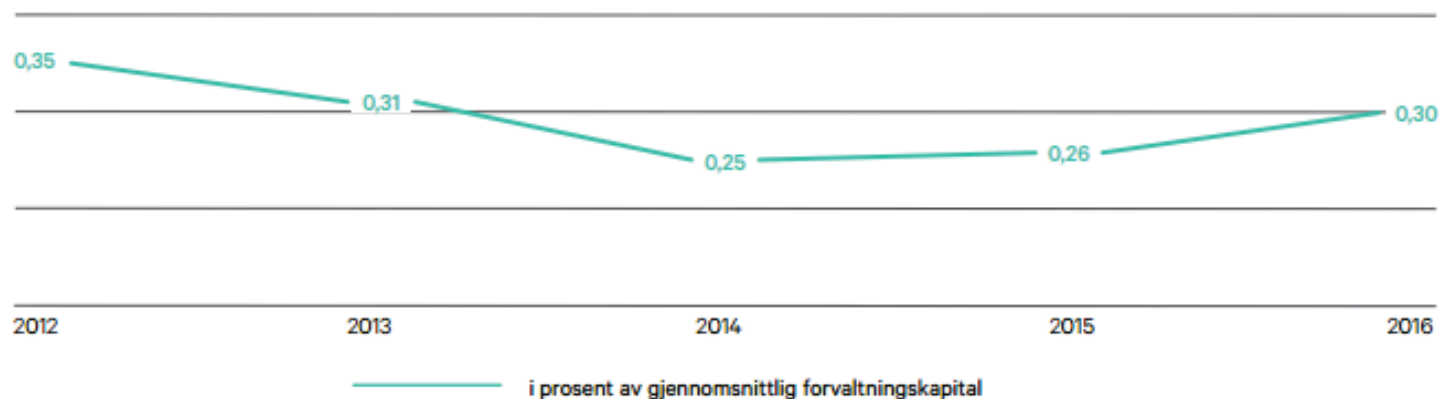
— Kilde: Finanstilsynet

Driftskostnader

Utviklingen i KLPs administrasjonskostnader

Administrasjonskostnader

PROSENT

- FKPs driftskostnader var i 2016 0.49% av totalkapitalen, som er konkurransedyktig med KLP, øker midlene i pensjonskassen vil driftskostnadene reduseres som % av totalkapitalen.
- At kostnadene gikk noe opp i KLP i 2015/2016 i % av totalkapitalen, kan ha med endringen i ny uførepensjon i offentlig sektor og kostnadene med å implementere denne i KLPs systemer

Forsikringsrisiko

Risikoresultatet

- Risikoresultatet er ikke sammenlignet med KLP da:
  - FKP og KLP bruker forskjellige tariffer
  - Store forskjeller i bruk av risikoresultat (sekkepost) blant pensjonskassene/KLP
- Forsikringsrisikoen (+/- 0.7%) er liten sammenlignet med risikoen i kapitalforvaltningen (+15%/-7.5%)
- Viktigste forskjellene fra å ikke være med i fellesskapet til KLP:
  - Står egen risiko – pensjonskassen er relativt stor så vi forventer liten forskjell fra KLP
  - Dersom kommunen setter inn tiltak for å redusere uførhet blant medlemmene sine vil kommunen tjene på dette gjennom reduserte pensjonskostnader

- FKP er konkurransedyktig med KLP når det gjelder:
  - Soliditet – tilgjengelig bufferkapital
  - Kapitalforvaltning (investeringsstrategi) – både historisk og fremover
- I tillegg kan FKP tilby:
  - God service, større nærhet og tilstedeværelse
  - Pensjonskassen (og kommunen) har full kontroll og kan lettere tilpasse seg kommunens behov
  - Økt kompetanse hos kommunen og medlemsbedriftene, da de bærer mer av ansvaret med egen pensjonskasse
- Utfordringene med egen pensjonskasse:
  - Mindre risikofelleskap – ikke mulig å overføre risikokostnader til andre kommuner
  - Kan være fordel for kommunen å være med i større premieutjevningsselskap i fremtiden
  - Solvens II – kan bli en utfordring gjennom økte kapitalkrav

Flytting mellom FKP og KLP

Flytteregler i KLPs favør

Ved flytting fordeles pensjonskassens midler etter følgende regler:

- **Premiereserver:** Avsettes etter mottagende leverandørs avsetningskrav (tariffer)
  - Per i dag bruker de fleste leverandørene Finanstilsynets minstekrav til avsetning (K2013), det vil derfor være minimale forskjeller mellom KLPs og pensjonskassens premiereservekrav, uførereserver kan skille seg ut men effekten er redusert med ny uføretrygd
  - Krav utover dagens avsetninger dekkes etter følgende rekkefølge: premiefond, tilleggsavsetninger og eventuelt innbetalinger
- **Tilleggsavsetninger** – dagens tilleggsavsetninger overføres som tilleggsavsetninger til ny leverandør
- **Kursreguleringsfond** – overføres som tilleggsavsetninger
  - Kan styres slik at det heller blir overført som premiefond
- **Premiefond** – overføres som premiefond (eies av kommunen)
- **Innskutt egenkapital: tilbakeføres til kommunen og vil være tilgjengelig til å dekke eventuelt egenkapitalkrav fra ny leverandør**
  - Regelverket er usikkert med hensyn til opptjent egenkapital (trolig til premiefond)
  - Av skattemessige hensyn kan det være mulig å søke Finanstilsynet om å omgjøre opptjent egenkapital til premiefond (kommunen vil da spare arbeidsgiveravgift, usikkert om dette er et lovkrav)

Ved flytting fordeles pensjonsmidlene i KLP etter følgende regler:

- Premiereserver: Avsettes etter mottagende leverandørs avsetningskrav (tariffer)
  - Per i dag bruker de fleste leverandørene Finanstilsynets minstekrav til avsetning (K2013), det vil derfor være minimale forskjeller mellom KLPs og pensjonskassens premiereservekrav, uførereserver kan skille seg ut men effekten er redusert med ny uføretrygd
  - Krav utover dagens avsetninger dekkes av følgende rekkefølge: premiefond, tilleggsavsetninger og eventuelt innbetalinger
- Tilleggsavsetninger – kommunens andel av tilleggsavsetninger overføres som tilleggsavsetninger til FKP
- Kursreguleringsfond utover 2% av premiereserven – overføres som tilleggsavsetninger
  - Kursreserver inntil 2% av premiereserven forblir i KLP
- Premiefond – overføres som premiefond (eies av kommunen)
- **Innskutt egenkapitalen: tilbakeføres til kommunen og vil være tilgjengelig til å dekke eventuelt egenkapitalkrav i FKP**
  - Opptjent egenkapital forblir i KLP

- Å flytte til KLP medfører:
  - Frigjøring av midler – hovedsakelig til premiefond (periodiseringseffekt)
  - Får glede av bufferkapital som er i KLP
  - Dersom kommunen på et senere tidspunkt ønsker å etablere ny pensjonskasse
    - Gir fra seg innbetalte rentegarantipremier (som ikke er brukt)
    - Deler av opptjente verdier (kursreserver og oververdier på hold-til-forfall porteføljen)
    - Etableringskostnader

- Å flytte de andre kommunene til FKP
  - Kan fortsette som i dag
  - Behov for mer kapital (bufferkapital) dersom pensjonskassen skal være like solid som i dag

	KLP	Flytte andel	FKP	Flytte andel	
Kursreguleringsfond	5.8 %	4.3 %	5.8 %	5.8 %	Flyttes som tilleggsavsetninger eller premiefond
Tilleggsavsetninger	5.0 %	5.0 %	2.7 %	2.7 %	Flyttes som tilleggsavsetninger
Egenkapital	6.5 %	2.4 %	7.3 %	7.3 %	Flyttes som EK eller premiefond
Risikoutjevningfond	0.8 %	0.0 %	0.4 %	0.4 %	Flyttes som premiefond
SUM	18.2 %	11.7 %	16.2 %	16.2 %	
EK innskudd*	2.4 %		5.2 %		

Flytting til KLP

Frigjøring av kapital fra FKP

- Innskutt EK : 48 mill
- Opptjent EK: 20 mill

- Ved en flytting i dag vil det frigjøres opptil 137 mill
  - 23 mill vil gå til KLP som egenkapital innskudd, som kan trolig dekkes av både opptjent eller innskutt EK
  - Kommunen vil dermed sitte igjen ca 25 mill tilbakeført kapital og opptil 89 mill i økt premiefond.

- Premiefondet er avhengig av om kursreguleringsfond realiseres før flytting kan alt overføres premiefondet, i stedet for tilleggsavsetninger, dvs at premiefondet vil være mellom 69-133 mill som kun kan brukes til å dekke premier
  - Premien i 2016 tilsvarte ca 67 mill

- Ved flytting til KLP vil Fjell kunne redusere likviditeten gjennom reduserte premieinnbetalinger og tilføre ca 25 mill i investeringsbudsjettet

Flytting til FKP

Gitt at Sund og Øygarden flytter til FKP:

2017	Hos KLP	Til FKP	Differanse	Kommentar
Premiereserve	560	560	-	<i>Gitt at maks grunnlagsrente i KLP nå er 3%</i>
Premiefond	29	29	-	
Risikoutjevningfond	6	-	-6	<i>Risikoutjevningfondet blir værende hos KLP, andelen beregnet av GI</i>
Tilleggsavsetninger	28	28	-	<i>Vil øke pga kursreserver realiseres og tillegges tilleggsavsetninger.</i>
Kursreguleringsfond	41	30	-11	<i>I praksis vil kursreserver realiseres og bli tillagt tilleggsavsetninger, men 2%-poeng holdes tilbake. (2% av premiereserve)</i>
Sum egenkapital	34	17	-17	<i>Opptjent egenkapital blir ikke flyttet</i>
<i>-innskutt EK</i>	<i>17</i>	<i>17</i>	-	
<i>-opptjent EK</i>	<i>17</i>	-	<i>-17</i>	<i>Beregnet av GI, basert på total EK i KLP</i>
Sum flyttebeløp	699	664	-34	

Merverdi HTF	15	-	-15
Totale gjenværende midler			-49

- Ser bort fra forskjellig uføretariff

Nyetablering av FKP

Hva om Fjell fortsatt var i KLP

Gitt at Fjells pensjonsordning lå i KLP per 31.12.2016:

2017	Hos KLP	Ny PK	Differanse	Kommentar
Premiereserve	1 310	1 310	-	<i>Gitt at maks grunnlagsrente i KLP nå er 3%</i>
Premiefond	97	97	-	
Risikoutjevningfond	13	-	-13	<i>Risikoutjevningfondet blir værende hos KLP, andelen beregnet av GI</i>
Tilleggsavsetninger	53	53	-	<i>Vil øke pga kursreserver realiseres og tillegges tilleggsavsetninger.</i>
Kursreguleringsfond	97	70.99	-26	<i>I praksis vil kursreserver realiseres og bli tillagt tilleggsavsetninger, men 2%-poeng holdes tilbake. (2% av premiereserve)</i>
Sum egenkapital	81	40	-41	<i>Opptjent egenkapital blir ikke flyttet</i>
<i>-innskutt EK</i>	<i>40</i>	<i>40</i>	<i>-</i>	<i>Beregnet av GI, basert på total EK i KLP</i>
<i>-opptjent EK</i>	<i>41</i>	<i>-</i>	<i>-41</i>	<i>Beregnet av GI, basert på total EK i KLP</i>
Sum flyttebeløp	1 652	1 571	-81	

Merverdi HTF 35 - -35

Totale gjenværende midler -116

- Ser bort fra forskjellig uføretariff